

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА
ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»**

Факультет філології, психології та педагогіки

Кафедра психології та педагогіки

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної
та навчальної роботи

А.М. Мартиненко
2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ

ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГІЯ КОНФЛІКТІВ»

підготовки бакалавра

спеціальності 053 «Психологія»

**Полтава
2024 рік**

Handwritten signature

Робоча програма з дисципліни «Психологія конфліктів» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053 «Психологія». Складена відповідно до освітньої програми бакалавра «Практична психологія», 2023 р.

Розробник: Тур О.М., професор кафедри психології та педагогіки, доктор педагогічних наук, професор

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньої програми Євгенія ХОМЕНКО

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри психології та педагогіки

Протокол від «27» серпня 2024 року № 1

Т.в.о. завідувача кафедри психології та педагогіки
«27» серпня 2024 року

 Вікторія ШЕВЧУК

Схвалено навчально-методичною комісією
факультету філології, психології та педагогіки
Протокол від «29» серпня 2024 року № 1

Голова навчально-методичної комісії
факультету філології, психології та педагогіки

Віктор ЧЕРНИШОВ

«29» серпня 2024 року

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
		форма навчання денна
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»	Вибіркова
Загальна кількість годин – 120		
Модулів – 1	Спеціальність 053 «Психологія»	Рік підготовки:
Змістових модулів – 1		2-й
		Семестр
		4-й
Індивідуальне завдання – не передбачено	Ступінь вищої освіти <u>бакалавр</u>	Лекції
		20 год.
		Практичні, семінарські
		22 год.
		Лабораторні
		0 год.
		Самостійна робота
		78 год.
		Індивідуальна робота:
		0 год.
		Вид контролю:
		Диференційований залік

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:

для денної форми навчання – 42 / 78

2. Мета навчальної дисципліни

Мета: ознайомлення студентів із теоретичними основами конфліктів, що існують в суспільстві, вироблення умінь прогнозувати та діагностувати різноманітні конфлікти, запобігати конфліктам та розв'язувати їх найефективнішим способом.

Протягом опанування курсом студенти повинні ознайомитися з різноманітними концепціями теорії конфлікту, варіантами аналізу його соціальної природи і можливостей вирішення чи запобігання, а також набути **здатності**:

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності
- здатність бути критичним і самокритичним.
- здатність приймати обґрунтовані рішення.
- здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- навички міжособистісної взаємодії.
- здатність працювати в команді
- здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків
- здатність дотримуватися норм професійної етики

3. Передумови для вивчення дисципліни

Передумовою вивчення дисципліни є «Історія України та історія української культури», «Філософія», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Загальна психологія».

4. Очікувані результати навчання з дисципліни

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні:

- аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.
- розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних знань.
- рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.
- формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культурних особливостей співрозмовника.
- демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності

5. Критерії оцінювання результатів навчання

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом вивчення навчальної дисципліни.

Мінімальний поріг рівень оцінки варто визначати за допомогою якісних критеріїв і трансформувати в мінімальну позитивну оцінку числової (рейтингової) шкали.

Сума балів	Значення ЄКТС	Оцінка	Критерій оцінювання	Рівень компетентності
90-100	A	Відмінно	Здобувач демонструє повні й міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає робочій програмі дисципліни, правильно й обґрунтовано	Високий, що повністю забезпечує вимоги до знань, умінь і навичок,

			приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях. Власні пропозиції Здобувача в оцінках і вирішенні практичних задач підвищує його вміння використовувати знання, які він отримав при вивченні інших дисциплін.	що викладені в робочій програмі дисципліни.
82-89	В	Добре	Здобувач демонструє гарні знання, добре володіє матеріалом, що відповідає робочій програмі дисципліни, робить на їх основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач, але допускає окремі неточності. Вміє самостійно виправляти допущені помилки, кількість яких є незначною.	Достатній, що забезпечує Здобувачу самостійне вирішення основних практичних задач.
74-81	С	Добре	Здобувач загалом добре володіє матеріалом, знає основні положення матеріалу, що відповідають робочій програмі дисципліни, робить на їх основі аналіз можливих ситуацій та використовує для рішення характерних/типових практичних завдань на професійному рівні. Додаткові питання про можливість використання теоретичних положень для практичного використання викликають ускладнення.	Достатній, Конкретний рівень, за вивченим матеріалом робочої програми дисципліни.
64-73	Д	Задовільно	Здобувач засвоїв основний теоретичний матеріал, передбачений робочою програмою дисципліни, та розуміє постановку стандартних практичних завдань, має пропозиції щодо напрямку їх вирішень. Розуміє основні положення, що є визначальними в курсі, може вирішувати подібні завдання тим, що розглядались з викладачем, але допускає значну кількість неточностей і грубих помилок, які може усувати за допомогою викладача.	Середній, що забезпечує достатньо надійний рівень відтворення основних положень дисципліни.
60-63	Е	Достатньо	Здобувач має певні знання матеріалу, передбаченого	Середній, що є

			робочою програмою, володіє основними положеннями на рівні, який визначається як мінімально допустимий. Правила вирішення практичних завдань з використання м основних теоретичних положень пояснюються з труднощами. Виконання практичних завдань значно формалізовано: є відповідність алгоритму, але відсутнє глибоке розуміння роботи та взаємозв'язків з іншими дисциплінами.	мінімально допустимим у всіх складових навчальної дисципліни
35-59	FX	Незадовільно з можливістю повторного складання екзамену/ заліку	Здобувач може відтворити окремі фрагменти з курсу. Незважаючи на те, що програму навчальної дисципліни Здобувач виконав, працював він пасивно, його відповіді під час практичних і лабораторних робіт більшою мірою є невірними, необґрунтованими. Цілісність розуміння матеріалу з дисципліни у Здобувача відсутні.	Низький, не забезпечує практичної реалізації задач, що формуються при вивченні дисципліни.
0-34	F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Здобувач повністю не виконав вимог робочої програми навчальної дисципліни. Його знання на підсумкових етапах навчання є фрагментарними. Здобувач не допущений до здачі екзамену/заліку.	Незадовільний, Здобувач не підготовлений до самостійного вирішення задач, які окреслює мета та завдання дисципліни

6. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є:
 стандартизовані письмові тести;
 презентації результатів виконаних завдань;
 аналітичні звіти, есе;
 диференційований залік у вигляді тестових завдань;

7. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Психологія конфліктів

Тема 1. Поняття про психологічний конфлікт

Інтерпретація конфлікту (побутовий та науковий рівні). Сфера використання поняття «конфлікт»: від внутрішньоособистісної до соціальної. Метафоричне значення поняття «конфлікт». Біполярність конфлікту. Активність конфлікту як спрямованість на подолання

протиріч. Суб'єкт чи суб'єкти як носій конфліктів. Розробленість теорії конфлікту в науці. Конфліктологія як самостійна комплексна наука. Взаємозв'язок конфліктології з іншими суміжними науками. Специфіка вивчення конфліктів у соціології. Психологічне вивчення конфлікту. Поєднання соціологічного та психологічного вивчення конфлікту. Проблема визначення конфлікту. Порівняння терміну «конфлікт» з іншими на позначення зіткнення (суперництво, конкуренція, криза, змагання, ворожість тощо)

Практичне заняття 1

Тема 2. Соціологічні теорії конфлікту

Теорія конфліктного функціоналізму і діалектична теорія конфлікту. Діалектична теорія конфлікту Карла Маркса. Систематизація і узагальнення Джоном Тернером основних положень діалектичної теорії К.Маркса. Основні принципи функціоналізму. Конфліктний функціоналізм Георга Зіммеля. Інстинкти любові й ненависті як чинники, що впливають на характер перебігу конфлікту (за Г.Зіммелем). Систематизація і узагальнення Джоном Тернером основних положень Г.Зіммеля. Продовження діалектичної теорії у роботах Ральфа Дарендорфа. Чіткий розподіл ролей (правлячі і керовані) у соціальній організації за Р. Дарендорфом. Влада та авторитет як дефіцитний ресурс, за які точиться боротьба між підгрупами в соціальній організації. Порівняльний аналіз теоретичних положень К.Маркса і Р.Дарендорфа як представників однієї наукової течії. Умови перетворення звичайних груп у конфліктні та умови впливу на гостроту конфлікту, глибину і темпи змін, викликаних конфліктом (за Р.Дарендорфом). Конфліктний функціоналізм у роботах Льюїса Козера. Основні підходи Л.Козера до конфлікту. Теоретичний напрям про функції конфлікту Л.Козера. «Причинні ланцюги» Л.Козера, що описують, як конфлікт зберігає або відновлює інтеграцію системи та її пристосованість. Емоційність, реалістичність поглядів учасників конфлікту, зв'язок конфлікту з основоположними цінностями, світоглядом як фактори впливу на гостроту конфлікту.

Практичне заняття 2

Тема 3. Психологічна традиція вивчення конфліктів

Конфлікти людської душі: інтрапсихічна інтерпретація. Конфлікт як постійний складник психічного життя людини за З. Фройдом. Проблема внутрішніх конфліктів за К.Хорні. Інтерпретація інтерперсональних проблем. Погляд на конфлікт Е.Еріксона. Стадії психосоціального розвитку особистості за Е.Еріксоном.

Біхевіористичне тлумачення конфлікту. Конкретизація основної схеми біхевіоризму «стимул – реакція» в психології конфлікту як «ситуація – конфліктна поведінка». Розуміння конфлікту як особливої форми агресивної відповіді на ситуацію фрустрації.

Ситуаційна теорія конфлікту. Дослідження конфліктів М.Дойча та М.Шерифа як реакції на особливості зовнішньої ситуації. Теорія кооперації та конкуренції М.Дойча. Недоліки ситуаційного підходу.

Передісторія когнітивістського підходу в роботах Курта Левіна. Наукова розвідка К.Левіна «Вирішення соціальних конфліктів» (1948) як перше дослідження у психології конфліктів та конфліктології загалом. Теорія балансу Фріца Хайдера («Психологія міжособистісних відносин» 1958 р.). Варіанти співвідношення компонентів образу ситуації міжособистісної взаємодії за Ф.Хайдером. Розвиток ідей Ф.Хайдера в роботах Теодора Ньюкомба. Конфлікт як результат суб'єктивної інтерпретації ситуації. Внесок різних підходів до психологічного вивчення конфлікту.

Практичне заняття 3

Тема 4. Причини, функції та класифікації конфліктів

Три типи конфліктів з погляду причин конфліктної ситуації – конфлікт цілей, конфлікт пізнання, емоційний конфлікт. Класифікація причин конфліктів С.Ємельянова. Загальні причини конфліктів (соціально-політичні, соціально-демографічні, соціально-психологічні, індивідуально-психологічні). Часткові причини конфлікту (розподіл ресурсів, відмінність у цілях, взаємозалежність задач, відмінність в уявленнях і цінностях, низький рівень комунікації, незбалансованість робочих місць, неправильний контроль, відмінність в манері поведінки і життєвому досвіді та інші).

Типи конфліктів за різними ознаками – за носіями суперечності, за мотивацією учасників, за статусом учасників, за наявністю насильства, за доцільністю, за функцією, за емоційністю, за динамікою, за тактичною корисністю, за етичністю форм прояву та ін.

Функції конфліктів. Конструктивні функції (інформаційно-пізнавальна, інтеграційна, стимулювання адаптації). Дисфункції конфлікту (незадоволеність, погіршення співпраці в майбутньому, згорання взаємодії і спілкування, збільшення ворожості між конфліктуючими сторонами та інші. Складання психологічної характеристики конфлікту. Опис конфлікту як основа його характеристики. Зовнішні ознаки конфлікту, просторові межі конфлікту, часові параметри конфлікту.

Практичне заняття 4

Тема 5. Психологічні закономірності конфліктної взаємодії

Механізм виникнення конфліктів. Психологічна структура конфлікту. Конфліктна ситуація як об'єктивна основа конфлікту, що фіксує виникнення реальної суперечності в інтересах і потребах сторін. Структура конфліктної ситуації. Інцидент як усвідомлення конфліктної ситуації. Умови початку конфлікту. Ініціатор конфлікту. Формули виникнення конфліктів (В.Шейнов): накопичення конфліктогенів; наявність конфліктної ситуації та приводу (інциденту); накопичення конфліктних ситуацій. Поняття про ескалацію конфлікту як посилення напруги у міжособистісних відносинах, що загострює конфлікт. Фактори ескалації конфлікту – конфліктогени. Типи конфліктогенів: прагнення до зверхності, агресивність, егоїзм. Блокування конфліктогенів як фактор попередження конфліктів. Блокування конфліктогенів групи «прагнення до зверхності». Способи стримування агресії. Подолання егоїзму.

Динаміка конфліктів. Латентна фаза конфлікту. Інцидент, типи інциденту – об'єктивні цілеспрямовані та нецілеспрямовані, суб'єктивні цілеспрямовані та нецілеспрямовані. Варіанти поведінки конфліктуючих сторін. Відкриті фази конфлікту: демонстративна, агресивна, батальна. Кульмінація конфлікту як найвища точка ескалації конфлікту. Фінал і вихід з конфлікту. Реверсія конфлікту як відновлення нормального спілкування. Етапи реверсії конфлікту.

Індивідуально-особистісні чинники психологічних конфліктів. Реакція людини на проблеми, що виникають. Динаміка внутрішньо особистісних протиріч. Конфліктність особистості. Особистісні якості конфліктної особистості. Типи конфліктних особистостей. Типи поведінки особистості у конфліктній ситуації – колаборація (співробітництво, співпраця), компроміс, втеча (уникнення, ігнорування), поступливість (приспосовування), боротьба (конкуренція, суперництво). Стилі конфліктної поведінки за М. Піреном – суперництво, самооборона, співробітництво. Діагностика індивідуального стилю поведінки у конфліктній ситуації.

Практичне заняття 5

Практичне заняття 6

Тема 6. Психологічна характеристика різних типів конфліктів

Опис психологічних конфліктів В.Мерліном («Проблема експериментальної психології особистості» 1970 р).

Внутрішньоособистісний (інтраособистісний) конфлікт. Особливості і види внутрішніх конфліктів особистості. Поняття «мотиваційний конфлікт». Типи мотиваційного конфлікту за К.Левіним.

Когнітивний конфлікт як наслідок суперечності в думках, знаннях, уявленнях.. Проблемна ситуація як невідповідність думки про предмет самому предметові (С.Рубінштейн). Суперечності, що властиві когнітивному конфлікту. Шляхи подолання когнітивних конфліктів.

Рольовий конфлікт, його види (міжрольові та внутрішньо рольові). Фактори інтенсивності рольового конфлікту – ступінь сумісності – несумісності різновидів рольових очікувань, інтенсивність пред'явлення вимог, особистісні характеристики індивіда, його ставлення до рольових очікувань (установки, спрямованість) та інші.

Психоаналітичні теорії внутрішніх конфліктів. Конфліктна природа людини за З.Фройдом. Боротьба інстинктів (ерос і танатос), що визначають поведінку людини. Амбівалентність людських почуттів у поєднанні із суперечністю соціального буття як причина конфлікту.

Структури особистості(Ід, Его, Супер-Его) та внутрішні суперечності особи за З.Фройдом. Теорія комплексу неповноцінності Альфреда Адлера. Комплекс неповноцінності як основа внутрішніх конфліктів особистості. Форми компенсації комплексу неповноцінності – адекватна, над компенсація, уявна компенсація. Вчення про екстраверсію та інтроверсію Карла Юнга. Концепція «екзистенціальної дихотомії» Еріха Фромма. Теорія психосоціального розвитку Еріка Еріксона.

Форми прояву внутрішніх конфліктів. Способи подолання внутрішніх конфліктів. Основні стратегії виходу із особистісного конфлікту.

Поняття міжособистісного конфлікту: психоаналітична інтерпретація. Особливості міжособистісних конфліктів. Позиція К.Левіна: задоволеність потреб. М.Дойч: залежність від контексту. Типи соціальних стосунків за М.Дойчем.Сфери прояву міжособистісних конфліктів. Причини і чинники міжособистісних конфліктів: ціннісні, конфлікти інтересів, конфлікти етикету, нереалістичні конфлікти. Чинники міжособистісних конфліктів за В.Лінкольном. та форми їх прояву. Управління міжособистісними конфліктами. Міжособистісні конфлікти за участю дітей різного віку.

Поняття міжгрупового конфлікту і його особливості. Поведінка групи і її відношення до іншої групи з точки зору мотиваційного підходу. Ситуаційний підхід до міжгрупових конфліктів у психології. Когнітивний підхід до міжгрупової взаємодії. Прояви деіндивідуалізації, соціального, міжгрупового порівняння, групової атрибуції у міжгрупових конфліктах. Внутрішньогрупові міжособистісні процеси як причини міжгрупового конфлікту.

Конфлікти всередині групи (внутрішньогрупові конфлікти). Позитивні функції внутрішньогрупових конфліктів за Л.Козером. основні чинники виникнення конфліктів в малій групі за К.Левіном. Залежність внутрішньогрупової ситуації від характеру взаємозв'язку між членами групи. Спільність конфліктів різних видів.

Практичне заняття 7

Практичне заняття 8

Тема 7. Психологічні основи подолання конфліктів

Психологія взаєморозуміння як психологічна основа попередження і розв'язання конфліктів. Роль взаєморозуміння у міжособистісних відносинах: ідентифікація, емпатія, рефлексія, казуальна атрибуція, ефект ореолу, ефект новизни, почуття спільності. Індивідуально-психологічні фактори взаєморозуміння. Ставлення до партнера. Статеві особливості суб'єктної взаємодії. Особистісні якості суб'єктів взаємодії. Поняття про соціальну атракцію. Фактори міжособистісної атракції. Теорії факторів соціальної атракції – балансна модель, модель Ньюкомба.

Психологічні основи розв'язання міжособистісних конфліктів. Підходи до розв'язання конфліктів (когнітивний, мотиваційний, діяльнісний). Структурні методи вирішення конфлікту – роз'яснення вимог, координаційні та інтеграційні механізми, постановка загальноорганізаційних комплексних цілей, структура системи винагород. Управління конфліктними ситуаціями. стратегія запобігання конфлікту. Стратегія відстрочення. Стратегія придушення. Психологічна допомога конфліктуючим. Чинники конструктивного вирішення конфліктів. Суб'єкти розв'язання конфліктів. Вимоги до керівників при розв'язанні конфлікту в організації

Методи аналізу міжособистісних конфліктів. Аналіз конфлікту за схемою (причина конфлікту, мета конфлікту, сфери зближення, суб'єкти конфлікту, ціна конфлікту, ціна виходу з конфлікту). Картографія конфлікту. Етапи картографії конфлікту. Завдання при роботі з картою. Пам'ятка до розв'язання конфліктів, яка спрямовує на забезпечення стратегії «колаборація» (Х.Корнеліус, Ш.Фейр). Шляхи зняття конфлікту – зняття інциденту або через вирішення об'єктивної конфліктної ситуації.

Технології переговорів та посередництва у залагодженні конфліктів. Поняття про переговори. Етапи переговорів. Загальні підходи до організації переговорів. моделі поведінки у переговорах. Стратегії та тактики переговорів. Поняття про посередництво. Прийоми посередництва. Посередництво психолога у розв'язанні конфліктів. Психологічна робота з реальними ситуаціями міжособистісних відносин. Принципи психологічного посередництва.

Бар'єри комунікації в конфлікті і можливість взаєморозуміння. процес психологічного посередництва. процес сумісного обговорення і врегулювання проблеми.

Профілактика конфліктів. Психотерапія: діалог людини із самим собою. психоаналітична робота з конфліктом. Поведінкова психотерапія. Робота з конфліктами в гуманістичній психології. Клієнт-центрована терапія. Гештальт-терапія. Екзистенційна психотерапія. Психологічне консультування. Групова психотерапевтична робота.

Практичні заняття 9

Практичні заняття 10

Практичні заняття 11

8. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	усьо го	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р
Модуль 1						
Змістовий модуль 1. Психологія конфліктів						
Тема 1. Поняття про психологічний конфлікт	6	2	2	-	-	2
Тема 2. Соціологічні теорії конфлікту	12	2	2	-	-	8
Тема 3. Психологічна традиція вивчення конфліктів	16	2	2	-	-	12
Тема 4. Причини, функції та класифікації конфліктів	14	2	2	-	-	10
Тема 5. Психологічні закономірності конфліктної взаємодії	22	4	4	-	-	14
Тема 6. Психологічна характеристика різних типів конфліктів	24	4	4	-	-	16
Тема 7. Психологічні основи подолання конфліктів	26	4	6	-	-	16
Разом за змістовим модулем 1	120	20	22	-	-	78
Усього годин	120	20	22	-	-	78

9. Перелік питань для семінарських занять

№ з/п	Назва питань	Кількість годин
	Семінарські заняття не передбачені	

10. Перелік питань для практичних занять

№ з/п	Назва питань	Кількість годин
1.	Поняття про психологічний конфлікт 1. Визначення психологічного конфлікту: теоретичні підходи 2. Структура психологічного конфлікту: основні компоненти 3. Рівні прояву психологічного конфлікту 4. Динаміка розвитку психологічного конфлікту 5. Типологія психологічних конфліктів за різними критеріями 6. Психологічні наслідки конфлікту для особистості	2
2.	Соціологічні теорії конфлікту 1. Класичні соціологічні теорії конфлікту (Маркс, Вебер, Дюркгейм)	2

	2. Сучасні соціологічні теорії конфлікту 3. Соціальні інститути та конфлікти 4. Соціальні нерівності як джерело конфліктів 5. Конфлікт як рушійна сила соціальних змін 6. Методи дослідження соціальних конфліктів	
3	Ситуаційний та когнітивістський підходи у психологічному вивченні конфліктів 1. Ситуаційний підхід: роль ситуативних факторів у виникненні конфліктів 2. Когнітивний підхід: роль пізнавальних процесів у конфлікті 3. Порівняння ситуаційного та когнітивного підходів 4. Інтеграція ситуаційного та когнітивного підходів у дослідження конфліктів 5. Роль емоцій у конфлікті (в контексті когнітивного підходу) 6. Вплив соціальних норм і цінностей на когнітивну оцінку конфлікту	2
4	Причини, функції та класифікації конфліктів 1. Об'єктивні та суб'єктивні причини конфліктів 2. Психологічні причини конфліктів 3. Соціальні причини конфліктів 4. Функції конфліктів: позитивні та негативні 5. Класифікація конфліктів за різними критеріями (рівень, сфера, тривалість тощо) 6. Диференціація конфліктів та суперництва	2
5	Психологічні закономірності конфліктної взаємодії 1. Комунікативні бар'єри в конфлікті 2. Вплив емоцій на поведінку в конфлікті 3. Роль соціальних ролей у конфлікті 4. Стратегії поведінки в конфлікті 5. Динаміка ескалації конфлікту	2
6	Психологічні аспекти конфліктної поведінки 1. Вплив стилю прикріплення на конфліктну поведінку 2. Когнітивні спотворення в конфлікті (селективне сприйняття, атрибуція, упередження підтвердження) 3. Вплив стресу на конфліктну взаємодію 4. Роль невербальної комунікації в конфлікті 5. Вплив культурних особливостей на конфліктну взаємодію	
7	Психологічна характеристика різних типів конфліктів 1. Міжособистісні конфлікти: особливості 2. Міжгрупові конфлікти: особливості 3. Організаційні конфлікти: особливості 4. Соціальні конфлікти: особливості 5. Конфлікти в сім'ї: особливості 6. Конфлікти в освітньому середовищі	2
8	Міжособистісний та міжгруповий конфлікти 1. Порівняння міжособистісних та міжгрупових конфліктів 2. Механізми виникнення міжгрупових конфліктів 3. Соціальна ідентифікація та конфлікт 4. Стереотипи та упередження в міжгрупових конфліктах 5. Стратегії вирішення міжгрупових конфліктів 6. Роль лідерів у подоланні міжгрупових конфліктів	2
9	Психологія взаєморозуміння як психологічна основа попередження і розв'язання міжособистісних конфліктів	2

	1. Поняття взаєморозуміння в контексті конфліктології 2. Бар'єри на шляху до взаєморозуміння 3. Навички ефективної комунікації в конфлікті 4. Емпатія як основа взаєморозуміння 5. Активне слухання в конфлікті 6. Невербальні засоби комунікації в конфлікті	
10	Психологічні основи розв'язання конфліктів 1. Стратегії вирішення конфліктів: співробітництво, компроміс, уникнення, пристосування, змагання 2. Медіація як метод вирішення конфліктів 3. Переговори як метод вирішення конфліктів 4. Програми тренінгу навичок вирішення конфліктів 5. Психологічна готовність до вирішення конфлікту 6. Роль особистісних якостей у ефективному вирішенні конфліктів	2
11	Профілактика конфліктів 1. Раннє виявлення та нейтралізація конфліктогенних ситуацій 2. Розвиток комунікативних навичок як інструмент профілактики конфліктів 3. Формування позитивного клімату в колективі/групі 4. Менеджмент різноманітності як метод профілактики конфліктів 5. Профілактика конфліктів в освітньому середовищі 6. Профілактика конфліктів у сім'ї	2
	Усього	22

11. Перелік питань для лабораторних занять

№ з/п	Назва питань	Кількість годин
	Лабораторні заняття не передбачені	

12. Самостійна робота

Метою самостійної роботи студента є: навчитися користуватися бібліотечними фондами і каталогами, працювати з різними джерелами, складати конспекти, аналізувати матеріал, порівнювати різні наукові концепції та робити висновки.

Види самостійної роботи студента:

- опрацювання лекційного матеріалу;
- підготовка до практичних занять;
- опрацювання тем курсу, які виносяться на самостійне вивчення, за списками літератури, рекомендованими в робочій навчальній програмі дисципліни;
- відвідування консультацій (згідно з графіком консультацій кафедри);
- підготовка до складання диференційованого заліку за тестовими завданнями.

Питання для самостійного вивчення студентами

№ з/п	Назва питань	Кількість годин для денної форми
1	Порівняння терміну «конфлікт» з іншими на позначення зіткнення (суперництво, конкуренція, криза, змагання, ворожість тощо)	2

2	Теорія конфліктного функціоналізму і діалектична теорія конфлікту.	4
3	Емоційність, реалістичність поглядів учасників конфлікту, зв'язок конфлікту з основоположними цінностями, світоглядом як фактори впливу на гостроту конфлікту.	4
4	Погляд на конфлікт Е.Еріксона. Стадії психосоціального розвитку особистості за Е.Еріксоном.	2
5	Розуміння конфлікту як особливої форми агресивної відповіді на ситуацію фрустрації.	2
6	Недоліки ситуаційного підходу.	2
7	Наукова розвідка К.Левіна «Вирішення соціальних конфліктів» (1948) як перше дослідження у психології конфліктів та конфліктології загалом.	2
8	Теорія балансу Фріца Хайдера («Психологія міжособистісних відносин» 1958 р.).	2
9	Внесок різних підходів до психологічного вивчення конфлікту.	2
10	Типи конфліктів за різними ознаками	2
11	Складання психологічної характеристики конфлікту	4
12	Опис конфлікту як основа його характеристики.	2
13	Зовнішні ознаки конфлікту, просторові межі конфлікту, часові параметри конфлікту.	2
14	Способи стримування агресії. Подолання егоїзму	4
15	Етапи реверсії конфлікту.	4
16	Реакція людини на проблеми, що виникають.	2
17	Стилі конфліктної поведінки за М. Піреном	2
18	Діагностика індивідуального стилю поведінки у конфліктній ситуації.	2
19	Опис психологічних конфліктів В.Мерліном («Проблема експериментальної психології особистості» 1970 р.).	6
20	Типи мотиваційного конфлікту за К.Левіним.	2
21	Структури особистості(Ід, Его, Супер-Его) та внутрішні суперечності особи за З.Фройдом.	2
22	Концепція «екзистенціальної дихотомії» Еріха Фромма.	2
23	Теорія психосоціального розвитку Еріка Еріксона.	2
24	Міжособистісні конфлікти за участю дітей різного віку.	2
25	Теорії факторів соціальної атракції – балансна модель, модель Ньюкомба.	3
26	Вимоги до керівників при розв'язанні конфлікту в організації	3
27	Пам'ятка до розв'язання конфліктів, яка спрямовує на забезпечення стратегії «колаборація» (Х.Корнеліус, Ш.Фейр).	3
28	Посередництво психолога у розв'язанні конфліктів.	3
29	Групова психотерапевтична робота.	4
	Усього	78

13. Індивідуальні завдання

Не передбачено планом.

14.Методи навчання

При викладанні дисципліни застосовуються словесні, наочні та практичні методи навчання:

Словесні та наочні методи навчання використовуються під час лекцій, практичних занять, індивідуальних та групових консультацій, практичні – при проведенні практичних занять.

Під час проведення лекцій та практичних занять використовуються такі словесні методи як розповідь і пояснення.

До числа наочних методів, які застосовуються при викладанні дисципліни, належать: ілюстрація, демонстрація.

15. Методи контролю

Поточний контроль успішності засвоєння студентами навчального матеріалу може здійснюватися шляхом опитування й оцінювання знань студентів під час практичних занять, оцінювання виконання студентами самостійної роботи, проведення і перевірки письмових контрольних робіт, тестування, або в ході індивідуальних співбесід зі студентами під час консультацій. Вибір конкретних форм і методів поточного контролю знань студентів залежить від викладача і доводиться до відома студентів на першому занятті.

Модульний контроль є частиною поточного контролю і має на меті перевірку засвоєння студентом певної сукупності знань та вмінь, що формують відповідний модуль. Модульний контроль реалізується шляхом узагальнення результатів поточного контролю знань і проведення спеціальних контрольних заходів (у формі тестування чи написання студентами контрольних робіт), проводиться наприкінці кожного змістового модуля за рахунок аудиторних занять, під час групових консультацій або ж за рахунок часу, відведеного на самостійну роботу студентів. На підставі результатів модульного контролю здійснюється міжсесійний контроль (атестація).

Підсумковий контроль здійснюється у формі диференційованого заліку.

16. Схема нарахування балів з навчальної дисципліни «Ознайомлення дітей з соціальним довкіллям» за видами робіт

Види робіт/контролю	Перелік тем										
	Тема 1.	Тема 2.	Тема 3	Тема 4.	Тема 5.		Тема 6		Тема 7		
	Практичне заняття										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Опитування	2	2	2	2	2		2		2		
Тестування	5	5	5	5	5		5		5		
Виконання практичних завдань	1	1	1	1	2		2		3		
Виконання завдань самостійної роботи	1	1	1	1	2		2		2		
Всього за темами	9	9	9	9	11		11		12		
Диференційований залік	30										
Всього за резуль- татами вивчення навчальної дисципліни	100										

Шкала та критерії оцінювання відповіді за результатами опитування

Бали	Критерії оцінювання
2	Питання розкрито повністю, що свідчить про відмінне засвоєння матеріалу відповідно вказаних програмних результатів навчання. Студент вільно володіє науково-понятійним апаратом.

1	Механічне відтворення матеріалу з деякими помилками, неточності у використанні науково-понятійного апарату.
0	Відсутність відповіді на теоретичне питання, що не дає можливість оцінити формування компетентностей та отримання програмних результатів навчання у здобувача вищої освіти.

Оцінювання тестування:

- кожна правильна відповідь оцінюється у фіксовану кількість балів (наприклад, $0,1 \times 10 = 1$);
- правильність відповідей перевіряється відповідно до ключа тестів.

Шкала та критерії оцінювання виконання практичних завдань

Бали	Критерії оцінювання
1	Виконано завдання практичної роботи в повному обсязі, належним чином оформлено висновки, в яких відображено здатність до практичного застосування отриманих знань.
0,5	Виконано завдання практичної роботи із несуттєвими помилками або не в повному обсязі, оформлено висновки, які частково розкривають практичне завдання.
0	Не виконано практичну роботу або виконано із суттєвими помилками.

Шкала та критерії оцінювання виконання завдань самостійної роботи

Бали	Критерії оцінювання
1	Виконання завдань самостійної роботи здійснене у повному обсязі, не містить помилок, що дає можливість оцінити формування компетентностей та отримання програмних результатів навчання у здобувача вищої освіти на високому рівні.
0,5	Виконання завдань самостійної роботи здійснене не у повному обсязі, містить несуттєві помилки, що дає можливість оцінити рівень формування компетентностей та отримання програмних результатів навчання у здобувача вищої освіти як достатній.
0	Завдання самостійної роботи не виконано та/або результати не відповідають поставленим завданням та/або завдання виконано із суттєвими помилками.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

100-бальна рейтингова система оцінювання	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою для екзамену, диференційованого заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A – відмінно	5 – відмінно
82 – 89	B – дуже добре	4 – добре
74 – 81	C – добре	
64 – 73	D – задовільно	3 – задовільно
60 – 63	E – достатньо	
35 – 59	FX – незадовільно з можливістю повторного складання	2 – незадовільно
0 – 34	F – незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	

Правила модульно-рейтингового оцінювання знань

Загальна трудомісткість дисципліни – 100 балів, із них:

при семестровому контролі у вигляді диференційованого заліку на поточний контроль може бути відведено від 70 до 100 балів (для допуску до диференційованого заліку необхідно мати не менше 35 балів поточної успішності).

1. Поточний контроль. Бали, отримані впродовж семестру, за видами навчальної діяльності розподіляються наступним чином (розподіл орієнтовний):

- робота на практичних заняттях (відповіді на практичних, а в разі їх пропусків з поважної причини – індивідуальні співбесіди на консультаціях за темами відповідних занять) – до 70 балів;

Присутність на лекціях і практичних не оцінюється в балах. Пропуски занять підлягають обов'язковому відпрацюванню в індивідуальному порядку під час консультацій. Пропущене заняття має бути відпрацьоване впродовж двох наступних тижнів, при тривалій відсутності студента на заняттях з поважної причини встановлюється індивідуальний графік відпрацювання пропусків, але не пізніше початку екзаменаційної сесії.

Студент, який повністю виконав програму навчальної дисципліни і отримав достатню рейтингову оцінку (не менше 35 балів у випадку диференційованого заліку), допускається до підсумкового контролю з дисципліни.

2. Підсумковий контроль Підсумковим контролем є диференційований залік. Здійснюється відповідно до вимог «Положення про організацію освітнього процесу в Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (<https://nupp.edu.ua/uploads/files/0/doc/polozhennia/organizacia-osvit-procesu.pdf>), а також «Положення про семестровий контроль в Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (<https://nupp.edu.ua/uploads/files/0/doc/polozhennia/semestr-kontrol.pdf>).

17. Методичне забезпечення

1. Робоча програма з дисципліни «Психологія конфліктів» для студентів (ОС бакалавр) спеціальності 053 «Психологія», складена відповідно до освітніх програм «Практична психологія» / Уклад. О.М.Тур. Полтава, 2024 р. 18 с. (Електронна версія в електронній бібліотеці Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»).
2. Конфліктологія : конспект лекцій для студентів усіх спеціальностей бакалаврського та магістерського рівнів вищої освіти / Укл. О.М.Тур. Полтава, 2023. 158 с.
3. Конфліктологія: Конспект лекцій для студентів усіх спеціальностей /Укл. Н. М. Атаманчук. Полтава: Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2021. 106 с.
4. Матвійчук Н.М. Конфлікт-менеджмент: методичні вказівки до практичних занять (електронне видання). Луцьк: СЕНУ імені Лесі Українки, 2020. 57 с. Режим доступу : <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/18263/1/%D0%9F%D0%97%D0%9A%D0%9C.pdf>
5. Управління конфліктами та комунікаціями : метод. вказівки до самостійного вивчення дисципліни / Уклад. В.М. Нагаєв. Харків, 2020. 24 с. Режим доступу : https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/4887/1/MV_%20communications_21.pdf

18. Рекомендована література

Базова

1. Герасіна Л. М., Требін М. П., Сахань О. М., Воднік В. Д. Конфліктологія: загальна та юридична. Підручник. Київ, 2021. 224 с.
2. Гірник А. М. Основи конфліктології: навч. посібник Київ : Києво- Могилянська академія, 2018. 222 с.

3. Долинська Л.В., Матяш-Заяц Л.П. Психологія конфлікту: навч. Посіб. Київ : Каравела, 2019. 320 с.
4. Дуткевич Т. В. Конфліктологія з основами управління : навч. посібник. Київ : Академвидав, 2015. 456 с.
5. Дуткевич Т.В. Психологія конфліктності студентів педагогічних спеціальностей. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 240 с.
6. Зарицька В.В. Психологія конфлікту. Київ, 2019. 380 с.
7. Конфліктологія : навчальний посібник [Ємельяненко Л.М., Петюх В.М., Торгова Л.В., Гриненко А.М.]; За заг. Ред. В. М. Летюха, Л.В. Торгової. Київ : КНЕУ, 2013. 315 с.
8. Конфліктологія : навч. посіб. / Л. М. Герасіна, М. П. Требін, В. Д. Воднік та ін. Харків : Право, 2012. 128 с.
9. Конфліктологія: підручник для студентів вищ.навч. закл. юридич.спец. / [За ред. професорів Л.М. Герасіної та М.І. Панова]. Харків: Право, 2012. 256 с.
10. Котлова Л.О., Котловий С.А. Психологія конфлікту : методичні рекомендації. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. 47 с.
11. Ложкін Г.В., Пов'якель Н.І. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика: навч.посіб. К: ВД «Професіонал», 2019. 250 с.
12. Опорний конспект лекцій із дисципліни «Конфліктологія» для студентів денної та заочної форм навчання зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» [Електронний ресурс] / укладачі: О. В. Головка, Н. О. Лисак, Н. В. Петренко. Електрон. дані. Харків : ХДУХТ, 2018. 117 с.
13. Партико Н. В. Психологія конфліктів. Львів : Львівська політехніка, 2019. 132 с.
14. Пірен М. І. Конфліктологія : підручник. Київ : МАУП, 2017. 360 с.
15. Яхно Т.П. Конфліктологія та теорія переговорів. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 168 с.

Допоміжна

1. Герасіна Л. М. Деякі проблеми українського парламентаризму в аспекті конфліктологічного аналізу [текст] // Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. праць. Вип. 3. Харків : Право, 2002. С. 3-15.
2. Гіренко С. П. Агресивна поведінка особистості в конфлікті // Вісник ХГУ. Психологія. 2000. № 6. С. 56-59.
3. Ішмуратов А. Т. Конфлікт і згода. Київ : Наук. думка, 1996. 190 с.
4. Котигоренко В. Знання про соціальний конфлікт: абсолют чи відносність? [текст] // Політичний менеджмент. 2003. № 2. С. 137-155.
5. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління : навч. посібник. Київ : Академвидав, 2003. 568 с.
6. Словник-довідник термінів з конфліктології [текст] / за ред. М. І. Пірен, Г. В. Ложкіна. Чернівці; Київ, 1995. 320 с.
7. Словник термінів з правової конфліктології [текст] : наук.-довід. вид. / за ред. Ю. П. Битяка, Л. М. Герасіної, М. І. Панова. Харків : Одиссей, 2006. 208 с.

19. Інформаційні ресурси

1. Дистанційний курс: <https://dist.nupp.edu.ua/course/view.php?id=5412>
2. Конфліктологія: конспект лекцій для підготовки магістрів усіх форм навчання / Галаган В.Я., Орлов В.Ф., Отич О.М. К.: ДЕТУТ, 2008. 293 с. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/3936/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%pdf>.
3. Орлянський В. С. Конфліктологія: навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2007. 238 с.– Режим доступу: <http://padaread.com/?book=89867&pg=2>
4. Пірен М. І. Конфліктологія : підручник. К.: МАУП, 2003. 360 с. – Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/5194699/>

20. Примуш М. В. Конфліктологія: навч. посібник. К.: ВД «Професіонал», 2006. 288 с. – Режим доступу: <https://studentam.net.ua/content/category/24/318/86>.
5. Слободанюк А.В., Андрущенко Н.О. Психологія управління та конфліктологія: навч. посіб. Вінниця: ВНТУ, 2010. 120 с. – Режим доступу: <http://posibnyky.vntu.edu.ua/pdf/000708.pdf>.
6. Тихомирова Є.Б., Постоловський С.Р. Конфліктологія та теорія переговорів: Підручник. Рівне: Перспектива, 2007. 389 с. – Режим доступу <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/417/1/conflictology.pdf>.
7. Яхно Т.П., Куревіна І.О. Конфліктологія та теорія переговорів: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 168 с. – Режим доступу: <https://www.twirpx.com/file/824987>.